

Онофрійчук Ю. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

yulya15onof@gmail.com

м. Львів

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ЕМОЦІЇ?

Радість і сум, гнів і щастя, страх і спокій. Емоції переповнюють людину щохвилини. Різноманітні й несподівані, вони наповнюють наше життя, забарвлюють його різними кольорами. Емоційний стан неможливо передбачити чи запланувати заздалегідь. Людині властиво мати різну реакцію на події, по-різному їх переживати і проживати. Але чи має вона абсолютне право не стримувати їх, виплескувати назовні?

Загалом, емоції не є категорією юридичною й розглядаються з точки зору інших наук, насамперед психології. Водночас варто сказати, що в певних випадках емоції мають кримінально-правове значення, адже є частиною активної поведінки будь-якої людини. Та чи завжди емоційність людини призводить до юридичних наслідків?

У кожного з нас у певних ситуаціях емоція може взяти гору над здоровим глуздом і холодним розумом. Коли вона впливає на поведінку людини такою мірою, що призводить до вчинення кримінального правопорушення, варто вести мову про таку ознаку його суб'єктивної сторони як емоційний стан. Емоційний стан - це нетривалий процес у психіці особи, що впливає на її свідомість та волю під час вчинення кримінального правопорушення і знижує можливість керувати своїми діями та/або усвідомлювати їхнє значення. Кримінальний кодекс України оперує категорією «стан сильного душевного хвилювання». Коли емоція виникає несподівано, затьмарює свідомість і призводить до втрати контролю над діями, виникає сильне душевне хвилювання. Однак чи може цей стан виправдати вчинення особою суспільно небезпечного діяння?

Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116) та умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання (ст. 123). Цей стан враховується при оцінюванні діяння особи, вчиненого в обстановці необхідної оборони та крайньої необхідності. Крім того, стан сильного душевного хвилювання відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 66 Кримінального кодексу України визнається обставиною, яка пом'якшує покарання. Виходить, законодавець не лише не ігнорує реакцію психіки людини та вплив емоцій на її поведінку, а й по-іншому оцінює відповідні діяння. Про це свідчить як закріплення привілейованих складів кримінальних правопорушень, так і визнання емоційного стану обставиною, що пом'якшує покарання або ж взагалі виключає кримінальну протиправність діяння.

Попри кримінальну караність діяння, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, ступінь вини особи оцінюється крізь призму впливу на її поведінку емоцій. Останні, при цьому, мають бути викликані протиправною чи аморальною поведінкою потерпілого, насильством, систематичним знущанням або тяжкою образою з його боку. За таких умов поряд з умислом винного враховується його емоційний стан.

Окремо варто звернути увагу на оцінку поведінки особи за наявності обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. В обстановці нападу чи небезпеки людиною керує лише страх, тож часто вона не здатна об'єктивно сприйняти ступінь загрози й може заподіяти шкоду, яка йому не відповідає. Перебуваючи в стані психологічної напруги, зумовленої протиправними діями інших осіб або навислою загрозою, вона слідує емоціям, а не холодному розуму. Як наслідок – вчинення будь-яких дій, аби лише врятуватися, відвернути небезпеку. За таких обставин, кримінальний закон виключає кримінальну відповідальність особи з огляду на неможливість в стані сильного душевного хвилювання оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпеці, що загрожувала, чи обстановці захисту.

Тож чи маю я право на емоції? Безумовно, так. Емоції є невід'ємною частиною психіки людини й впливають на її поведінку та світосприйняття. У кожному з нас вирує їх океан, і без них важко уявити своє життя. Чи маю я абсолютне право не стримувати їх, виплескувати назовні? Ні. Емоційність має межу й не означає безконтрольності. Кожна винна особа підлягає справедливому покаранню, незважаючи на будь-які обставини, адже несе відповідальність навіть за кроки, вчинені під впливом найсильніших переживань. Емоція не виправдовує скоєння кримінального правопорушення, однак за певних умов враховується при здійсненні кримінально-правової оцінки поведінки особи. З огляду на людську природу й важливість забезпечення справедливості, кримінальне право не ігнорує емоції, але й не робить безкарними дії, вчинені під їхнім впливом.

Павлів О. В.

Навчально-науковий інститут права та правоохоронної діяльності
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

pvlvwww@gmail.com

м. Львів

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА НАЯВНІСТЬ ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЄ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КОЛИ ВІДСУТНЄ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ОБ'ЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ?

Кримінальне право часто порівнюють із досконалим механізмом, де кожна деталь: об'єктивна та суб'єктивна сторони – повинні бути на своєму місці. Але що стається, коли цей механізм спрацьовує «вхолосту»? Уявімо ситуацію: меч правосуддя заноситься над людиною, чиє діяння було спрямоване в порожнечу, на фантом або на відносини, які держава навіть не бере під свій захист. Тут виникає фундаментальне питання, яке змушує нас вийти за межі сухої теорії: чи маю я право на виключення відповідальності, якщо самого «серця» злочину (шкоди охоронюваному об'єкту) не існує в природі?

Питання наявності обставин, що виключають кримінальну відповідальність, є доволі дискусійним, оскільки безпосередньо пов'язане з визначенням меж кримінально караної поведінки особи. Однак у деяких випадках постає більш глибока проблема: чи взагалі потрібно говорити про такі обставини, якщо відсутній сам факт заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони?